

Oponentský posudek

PhDr. Marian Šidlo Friedl: Alikvotní flétna a její deriváty v karpatských regionech ČR – organologický hologram.

Posudek předkládané práce bych si dovolil zahájit na jejím konci. V samém závěru si její autor totiž klade otázku, zda jde o práci etnomuzikologickou, či organologickou. Ač on sám ji přiřazuje k aplikované organologii, není podle mého názoru pochyb, že do etnomuzikologie spadá, byť jsou její jednotlivé perspektivy, tedy organologická deskripce a etnomuzikologická interpretace využity v různých poměrech.

Deskriptivní část práce tvoří většinu jejího rozsahu, je pojata velice důkladně a je zjevné, že jde o oblast autorovi osobně blízkou, v níž má velké praktické zkušenosti (jak on sám píše). Popis historie nástroje, jeho rozšíření a variant poskytuje solidní kontextovou základnu, na niž autor rozebírá typologii alikvotních fléten i jejich akustické zákonitosti. Autorem avizovaná užitečnost dalším výrobcům i hráčům je v této části zjevná.

Důkladně je zpracovaná i následující sekce, jež se věnuje historii nástroje v karpatských regionech České republiky s návazností na Slovensko a Polsko. Vedle dobře zpracovaných portrétů osobností spojených s historií nástroje umožňuje nahlédnout do problematiky práce s nástroji jako specifickým druhem pramenů, na potíže s jejich klasifikací a stopováním jejich historie (viz například kapitola Blizňata na s. 83).

Ve třetí sekci se pak autor posunuje do současnosti a z organologického pole se vydává do sfér etnomuzikologie a interpretace poznatků. Právě tato část poskytuje práci onen zmíněný přesah, zároveň ovšem přináší některé otázky.

Myšlenka hudebního nástroje jako hologramu, kterou autor převzal od Sue Carol DeVale, je jistě nosná, v rámci této práce ovšem zůstává část tohoto hologramu na představivosti čtenářů. I ve třetí části autor shromáždil působivé množství materiálu, když se má ale pustit do jeho interpretace, je poněkud opatrný. Ve srovnávání technických aspektů výroby nástrojů a hry na ně postupuje stejně důkladně jako v prvních dvou sekcích, když ale dojde na píšťalu jako součást kultury, jako „mentální objekt“ (s. 146), drží se autor poměrně zpátky. Přitom

samotné rozhovory se současnými výrobci a hráči na nástroje nabízejí výživný materiál, který si říká o důkladnější analýzu. Oni sami mluví o svém „duchovním vývoji“ nebo „životní cestě“ v souvislosti s nástroji, vyjadřují blízkost lokální kultury, či naopak jistou distanci od ní atd. Autor nás tak trochu nechává, abychom si hologram dodělali sami.

Druhým teoretickým konceptem, který je v předkládané práci použit, je tzv. subject centered ethnography, tedy soustředění na jednotlivce, jeho zkušenosti a kreativitu. V rámci této disertace jde zdánlivě jen o pomocnou myšlenku, protože středem pozornosti má být nástroj a nikoliv jeden hráč či výrobce. Jednotlivé podkapitoly věnované informátorům jsou ale samy o sobě zajímavými minisondami v duchu této metody. Při čtení těchto částí se nabízejí některé otázky: Podle jakých kritérií probíhal výběr informátorů? Jde zjevně o osoby spjaté s regionem – jde o víceméně vyčerpávající množinu lidí aktivních v této sféře, či lze najít více podobných? Věnují se alikvotním flétnám podobní tvůrci i v jiných regionech ČR? Byl by jejich postoj k nástroji jiný? Někteří z výrobců se zjevně věnují i výrobě nástrojů z jiných částí světa (řeč je o severoamerických indiánských flétnách), říká to něco o síle jejich vazby na region? Tyto otázky jsou seřazeny podle volné asociace a nepředkládám je jako něco, co by práci zásadně chybělo, spíše jako možné rozšíření výzkumného pole. Jednu – spíše technickou – otázku bych pak postavil zvlášť: Do jaké míry a v jakých ohledech informátoři korigovali přepisy rozhovorů? Dalo by se z jejich korekcí vyčíst něco o jejich pohledu na věc, nebo šlo jen o faktické opravy?

V závěru (s. 148) autor vyjadřuje názor, že u současné vlny zájmu o tyto nástroje vlastně nejde o revival, protože dnešní obnovitelé přímo nenavazují na určitou zmizelou či mizící tradici. S tímto názorem bych si dovilil polemizovat, protože z vyjádření některých informátorů podle mého názoru vyplývá jejich vědomí, že jde o obnovování čehosi, byť nemusí jít o konkrétní ohraničitelný proud tradice. Zde ale samozřejmě záleží na tom, jak si vymezíme význam slova revival.

CD se zvukovými ukázkami je užitečným a smysluplným doplňkem práce. Přivedlo mě na myšlenku, že by bylo dobré k bibliografii doplnit ještě seznam nahrávek (alespoň výběrový), na nichž lze alikvotní flétny slyšet. Některé nahrávky jsou zmiňovány v textu, jejich seznam by mohl být pro čtenáře praktickým vodítkem.

Navzdory výhradám ke třetí části knihy jde o práci na vysoké úrovni, která zajímavě zvolené téma zpracovává poctivě a v níž je znát osobní zaujetí autora. Volbou metod i přehledem

v literatuře dokazuje, že je stejně tak doma v anglosaské etnomuzikologii i ve středoevropské folkloristice a že tyto dva přístupy dokáže dobře propojovat. Struktura i jazyk práce jsou jasné a srozumitelné, obrazové přílohy nejsou – navzdory množství – jen „vyplňováním místa“, ale mají jasný smysl.

Práce není jen „vyplněním mezery v organologické literatuře“ jak píše autor (s. 10), ale nabízí jakýsi modelový příklad, jak lze zkoumat předávání, mizení a znovuobjevování kulturních fenoménů v čase. Považuji ji za nadmíru přínosnou a jsem přesvědčen, že by si zasloužila zveřejnění, aby mohla dostat slovům autora a být vodítkem pro zájemce o tuto oblast hudební kultury.

Práce splňuje všechny požadované náležitosti a doporučuji ji k obhajobě.

Matěj Kratochvíl, Ph.D.

Praha, 24. 5. 2016